

Ladislav Vavruch :

Takev je ivot ..

V době, kdy se začínal zatemovat obzor mraky, je
přinesly/^{bouřku} druh světov vlky, bylo/^{lze} zteí nalzt vhledy do
dalek, naznaující kam vede as, kam práce v něm, kam snaení
lidí. Stavovsk divadlo hrlo hru charakterisující dobu "Lid
na kř" - beznadej práci marn hledajících. Podvyiven deti,
pna pedmestských bark - co se stane, a z tehto skryí
vjdou zstupy obrazobore a budou niit dilny a tovrny, které
jim prinejí jen bidu a ponižení, vejdou i do sal a nezasta-
ví se ani ped platny, na ne sazel barvy Rembrandt, Manes -
pro by se zastavily, když labuníci hmotných i kulturních
peitk, presycení, unudení nechvali spadnout sotva drobty se
sveho stolu, je by ponienm mohly prinst poznání hodnoty
kulturních statk ? - Vsichni jedeme na jedn lodi - vzbouří-
li se streci pripoutan k veslm, zhynee společn s nimi. -
Okupace, druh světov vlka - svt nenvisti a zloby. Odpe-
v na tísniv otazky byla odloena, uduena.

Přiel rok 1945, pak 1948. Perspektivy vtezství
lidskho razumu - lovek je schopen vybudovat dobr domov pro
vsechny lidi; nebude zoufal biovaných bidou, nebude obraze-
bore. - Odpadlo pochybování - lovek vychzí z úzkho zajetí
sveho "j", svou prací se promt do sveho okolí, které pre-
tvrí. Toto okolí mu vrací prací odezvou zlepených ivotních
podmínek. Prací získv lovek sebejistotu svých tvurích sil -
a pokud ztrcí sm sebe v díle, do neho se rozdv, vrací se
k sob prijmím dar kultura, naslouchím zvuku strun, je
se v něm rozszvuely.

ím ila generace, která prola neklidem a pochyb-
ností doby osudoveho zlomu, doby dvou svetových valek, v co

se vykryštoval její myšlenkový, volní a citový život, jaké hodnoty může předat nastupujícím generacím, kterým postupně odevzdává svou práci ?

--- XXXXX ---

Ve chvílích klidu spínali kdysi lidé ruce k modlitbě.

Modlitba - pokud nebyla jen odřikáváním slov naučených od dětství - vážala se na určité představy vytvořené během staletí či tisíciletí, byla projevem potřeby prolomit slupku "já" a splynout s oním proudem dění, či života vyvěrajícím z nekonečných dálek času. Ve chvílích vzrušení, zoufalství, osamocení byla modlitba projevem potřeby nalézt útočiště v čemsi nekonečném, pevném, jasném, co neodměruje dle zkorumpovaných choutek, ale pevným proudem vše unáší k svým dálkám - nebo ve chvíli úzkosti, kdy s ubývajícími životními silami mizí puda pod nohama, kdy všechny jistoty se rozplývají jako ranní pára a otevírá se bezedná propast, potřeba nalézt jistotu splynutím s oním proudem, jehož cesta nemá konce. - Můžeme i my dnes také sepnout ruce, pohlédnout k hvězdné obloze, k plujícím oblakům, ke kolíbajícím se větvím stromů, můžeme i my hledat spojení s veškerým děním, jako jeho dítě, jako jeho součást ? - Zmizely dávné pohádky o hospodáři vesmíru někdy láskyplném, někdy nevlídném - zůstala však podstata, z níž vykvetl život vonící jasmínem i zralým obilím, podstata, která nese v sobě stále předpoklady, jež daly zrodit se prvé buňce, nese v sobě dále zákonitost, která vedla dlouhou cestou až k člověku a stále ještě udržuje v chodu proud dění. Není možno, abychom si představovali hmotu, z níž vzešel dnešní pohyb a kvas mrtvou, bez vnitřního napětí jako roklí, v níž není stopy života - i zde v každém úlomku krouží rychlostí světla elektron nesoucí v sobě část záhady /:alespoň zatím záhady:/ - i dnes můžeme sepnout ruce a pohlédnout k obloze.

--- XXXXX ---

Šťastní, kdo se mohou vrátit k pramenům, z nichž vyvěral jejich vědomý život. Očistění bezprostředností radosti a smutku, jež dávala každé chvíli dětství sytost barev i plnost vůní, mohou se vrátit k životu dospělých, kde tak často prosvítají jiskřivé barvy skutečnosti jen matně pod šedým nánosem zvyku a lhostejnosti; mohou se vrátit k životu dospělých se zrakově rozjasněným, aby opět viděli nádheru světa.

Prvé zatoužení dítěte dorůstajícího v mladíka, dát něco jí, která má medově sladké oči a tmavé bohaté ohyby a záhadný úsměv, když nese svou tašku s učivem třetí třídy gymnasia. K jejímu svátku balí dárky - měla z nich radost, či se jí zdál směšným? - nikdy se nedověděl a kamsi hloub a hloub do tmy se propadal obraz tajemné zahrady, do níž nevkročil.

Hudba k tanci, taneční hodiny, vlahé večery, hebké dívčí kaštanové vlasy, kypré rty zvoucí k políbkům - vše mívá jako přehavé stíny a řítí se proudem života do děsivé propasti skutečnosti první světové války. Budeš živ, či zajdeš zítra a nepoznal jsi objeti ženy? - Poznáváš je je v domě v úzké uličce velkoměsta - nač tento detek? - nejsi dárce rozkoše, odcházíš s vyprahlým hrdlem, se zklamáním sny.

Raněný zpět z fronty. Začíná život znovu? U jeho proudu plynoucího klidem ozdravovny pod alpskými svahy stojí socha bohyně. Postavil jsi ji na podstavce, abys se jí klaněl - ona však žije, sestoupila se sloupu s korintskou hlavicí, je hebká, její dech cítíš vonět jasmíny - objímáš poprvé ten velký zázrak, ženu. - Však i přes toto zjevení se valí čas, oddělí tě od něho prostor.

Život začíná vždy znovu, obzor je tak dalece otevřený, nikde, ani v nejdalší dáli neuzavírá se temnou oponou - je přece po válce. Připravuješ se na tuto dalekou cestu - přece cestu bez konce. Sediš dny a večery nad knihami, dojíždíš do velkého města pro vysvědčení - a teď jsi svým vlastním pánem, vyděláváš peníze, které ti

dávají právo jít svou vlastní cestou. Mění se pohled na svět. Dosud mohla být žena jen společnicí v rozkoši - nyní potřebuješ ženu, se kterou bys se podílel o vše co máš, o mechovou vůni lesů, o hvízdající mrazivý vítr nad sněžnými svahy, o vzder, boj i radost zaznívající z Beethovenových sonat, o pocit síly probíhající tělem při pohledu na titanské postavy Michelangelovy, o myšlenky filosofů, které máš rád, o radost z nalezené řešení problémů denní práce, o radost i starosti z budování společného obydlí a z dětí v něm dorůstajících. - Dvě bytosti sobě vzájemně průzračné, dávající i přijímající, nadlehčené uvolněním všech zábran nanesených na jádro člověka denním chvatem a konvenčním stykem, kráčející tanečním krokem přes překážky stavějící se v cestu.

Jednoho podzimního dne jsi dal s prvním polibkem červenou růži dívce dorůstající z dítěte. - Ty, který máš již kus cesty životem za sebou, dovedeš jistě ji vést po stopách lásky do společného života muže a ženy. - Myslíš si, že ji vedeš ke společnému bohatství myšlének a citů - zatím ji vedeš ke svým ideálům, řízen svými představami vytvořenými na základě svých prožitků. Nevidíš vedle sebe bytost s vlastními popudy, vlastním elánem, nesenou instinktivností prokrvenou mládím. - Nikdo nemůže převzít výsledky svých prožitků - tlumočení těchto výsledků ve formě myšlének a názorů zní školometsky. Je to ovzduší, které brání mladé bytosti ve volném vydechnutí a vnáší i do objetí starost, že je zde ještě něco, čemu plně nerozumí, že nemůže plně důvěřovat svým vlastním prožitkům.

Velmi mnoho závisí na představě o manželství a na vůli představu realizovat. Tak zaručí si dva lidé vzájemně vysoký standard shody a radosti ze spolužití. - Léta plynou, děti dorůstají : představa i její odraz ve skutečnosti jsou stále mladé, svěží. - Snad právě proto se dere v kterousi chvíli pochybnost : Což je pravdivá pohádka o lásce věčně mladé ? - což není to jen výtvar vlastní představy ? Kde je hranice mezi skutečností a fantasií ? -

A tak vstoupila do života paní měsíčního úplňku, paní rozkvetlá krásou, jejíž každý zářivý růžový plát vyzařuje milostnost a chce být líbán. - Proud, kterým je život nesen, je jistota; představa by byla příliš slabá, aby modelovala skutečnost - ale skutečnost utváří představu, která se pevně vtiskuje do paměti. Sahareu bych šel, všechna protiventství snášel, abych na chvíli odpočinul v tvé náruči. -
Preč odešla z mého života? Vrátila se na pevnou půdu s rozbouřeného moře eítů. Vrátila se k svému poslání - květ vení proto, aby vydal plody. Poslání nám dané cestou vývoje od neživé hmoty až k člověku je silnější, než osud jediného člověka, nepatrné kapličky v tomto mohutném proudu. Rodí děti a nese kruh starostí rodiny - a tak to má být. - V paměti tkví záblesk nekonečné krásy, jistoty slávy života - a nezbyrá, než vyznávat jeho chválu, pokud bude dech v hrdle.

Děti dorůstají, již jejich děti běhají za přehajícím metylem, trhají květiny na louce; neseme kruh společných starostí, jdeme k sobě přitisknutí jako tehdy, když za podzimního dne jsem jí dal červenou růži. - Jak te přišlo, že vrásky se kladou do tvého obličejce. - vždyť jsi byla sotva dívkou, když jsem tě líbal poprvé.

--- XXXX ---

Preč jste šla smutná kolem? Vaše linie je stále štíhlá jako topol, chodíte po zemi pevnou, pružnou chůzí na vycvičených nohách tanečnice. - Preč jste šla smutná kolem? To proto, že vlasy šedivě prokvetají a kruh diváků již nečeká na vaše vláčné pohyby? -
Pohleďte, vyprahlá tráva Petřínských luk dešti opět zvlažená vydechuje kořeněnou vůni, věže Hradčan svítí ve slunci, obetkány jemným oparem mlh, do dálky až ^{za} Barrandovské skály se vine údolí, jímž se vlní moře střech a věží, nad nímž se leskne Vyšehradské věže. Z práce tisíců lidí, kteří šli v štěstí i smutku hnání cyklonem života jako písek Sahary, jenž vznese se do výše a zpět k zemi padá, rostle toto kamenné moře. - Tuto krásou můžete jít - kam? - svou cestou - co se vám může stát v náruči země, která vás zrodila? Znáte spánek beze sna, mírný jako jarní váněk, po němž se člověk probouzí osvěžen, jako

by přicházel od nejhlubších svěžích pramenů. Spánek beze sna, spánek ze kterého vyvěral rytmem milionů let život plynoucí ke slunci vědomí. - A nepotkala jste onoho májového večera mládí ? On urostlý jako Apollo, ona pružná jako lískový proutek klonila hlavu s vlnícími se kadeřemi na jeho prsa, když spěchali Letenskými sady. - Potkala jste je také někdy ? - Ne, v tom není to podstatné, na co hledáme odpověď, není to v tom, že jednotlivce stárne, opouští práci, odchází. Život zpívá geysirem věčného mládí.

--- XXXXX ---

Potůček stíněný křovím spěchá do jezírka v Podzámecké zahradě, do jezírka, na němž se zrcadlil čínský pavillon i perutě labutí. U potůčku stával starý vykotlaný strom - byl to právě ten, do kterého lezl na návod báby-čarodějnice z pohádky vysloužilý vojín, aby z podzemních slují vynesl zarezavělý kahan - tři psi mu sloužili, největší s očima jako mlýnské kameny.

Dítě se takto pohádkou zmocňovalo svého okolí, které přetvářelo dle svých snů. Pro něho byl ten klid parku samozřejmý, i vonící louky, na nichž mohl trhat kopretiny, byl mu samozřejmý i ten jakýsi maloměstský blahobyt, do něhož se narodil. Nevěděl ani o jiných, kteří se nenarodili do takových samozřejmostí, nevěděl ani, že jeho dětství je krátkým úsekem klidu mezi válkami, hospodářskými katastrofami.

Po šedesáti letech není zde už vykotlaný strom, pohádka se rozplynula - stále však ještě se v jezírku zrcadlí čínský pavillon a bílé perutě labutí.

Stromy se lesknou ve slunci jasnými barvami jarního listí, ptáci hvízdají své písně vždy nové. Ve stinné zátocce jezírka se prohání mezi listy zlatého stulíku něco drobného, sotva jako sevřená pěst - malá kachnička, která před několika dny přišla na svět, tu plácá vesele křídélky o vodu. Je samozřejmé, že pro ni byla nachystána tato tichá zátocina hemžící se larvičkami a broučky, které tak dobře chutnají.

Dítě i kachnička se po svém zmocňuje svého okolí. Přijde i sem člověk, jenž ušel již značnou část své životní dráhy - i on se

po svém zmocňuje svého okolí - navazuje na řetěz příčin a následků a vytváří příčiny, jež přinášejí následky jemu žádoucí.

--- XXXXX ---

"Tak jsme od 4 hodin ráno protrhávaly řepu v té sluneční výhni, tloukly motykami do hrud ztvrdlých na kámen suchem, teď už jsme však zkončily ..." - vypráví babka usedajíc k večeru do stínu stromu u hospody s půllitrem piva. - Vykonaná práce i vědomí vykonané práce i její oslava tím půllitrem piva. - Kam se poděla ta práce, když den ze dne slunce praží a déšť se nedostavuje ?

Předčasně zešedivělá paní sedá u hrobu dívky. - Proč jen proč skočila z okna její zdravá, krásná osnáctiletá dcera ? - Člověk jdoucí za cíly, jež tvořily náplň jeho života, se dostal do slepé uličky - začít znovu není síl a je pozdě. Bezmocně se ptá jen "proč?".

Proč umíraly a stále ještě na světě umírají děti podvýživou, bez ošetření, bez lásky ? Proč byly upáleny čarodějnice - třeba i mladé, kdo vrátí jim jejich život ? Proč chodí mezi námi odsouzení - rakovina jim dala lhůtu dvou měsíců ? - je pro ně zadosťučiněním, že jiní se mohou těšit ze zdraví ve stinném háji i ve slunečním svítu ? - a tito si třeba ani svého štěstí neváží, nevědí, čeho by se jim mohlo nedostávat.

Do rašeliniště se dostáváme, z něhož není vyváznutí - čím více se namáháme zachytit se pevné opory, tím více se propadáme. - ~~XXXX~~ Nezbyvá nám nic jiného, než mít dostatečnou dávku "zdravého" egoismu a nevidět své okolí ? - či právě naopak, dívat se máme a vidět kolem sebe a vážit si zdraví, štěstí, krásy tím více, že víme, jak chybí, když někoho opustily a vykupovat si právo na svůj život tím, že se snažíme, aby nebyly hladové děti, aby byly přemahány nemocí ?

--- XXXXX ---

Zahradník přerývá křoviska, odváží plevel. U plynové lampy na žebří plynář vyměňuje hořáky. Cestaři zalévají rozehrátým dehtem projezděnou silnici. ... - koloběh lidské činnosti.

Odkud pramení dynamika tohoto koloběhu ? Je dána cítem uspokojení z ukojení potřeb , které máme ? - nasycení jídlem, naplnění touhy lásky, triumf radosti nad výsledkem práce. - Potřeby - co je vše kryto tímto slovem ! U živočicha bez vyvinuté činnosti mozkové je "potřeba" dána jednoznačně. Ale na poněkud vyšším stupni - už zvyk tvoří potřebu. A co teprve u člověka ! Za co vše odměňuje příroda své tvory cítem uspokojení, aby byli ochotni podstoupit všechny svízele ! Názory, návyky, vliv doby - to vše ^{formuje} potřeby; potřeby však může utvářet i lakota, závist, mstivost - potřeby rostou jako houby po dešti a buďte činí život plnějším, mnohotvárnějším - anebo brání ve svobodném pohybu jako okevy s těžkou koulí.

Člověk se neobejde bez prossévání potřeb, jež určují jeho snahy, dávají směr jeho cílům, neobejde se bez uznávání jedněch, potírání druhých. Toto hodnocení a třídění nemůže probíhat kdesi v temnotách vedeno slepým instinktem, nemůže se omezit na automatiku fyziologických ^{pochodů}. Musí probíhat ve vědomí člověka - a zde je jediným oprávněným soudcem rozumová činnost, která dovede určit cíl i prostředky.

Umová činnost, vzácná zbraň, jako šavle broušená na obě strany - snadno se o ni může člověk zranit. Tímto mečem může být schopnost jednání, činu, podřata přímo u kořene. - Tak třeba výchozí uzel moderní filosofie, filosof Kant - z něho vyrůstá i větev materialistická, i větev idealistická. Pod zorným úhlem filosofického idealismu se mění svět ve vidinu modelovanou poznávajícím subjektem - rozpadají se základy, není oč se opřít, není proč vymezovat cíle a bojovat za jejich uskutečnění. Anebo třeba Spinoza - všechny změny kloužou po povrchu, věčně neměnná zůstává podstata, substance - co zde zbývá jiného, než poddat se slepé nutnosti a

omezit se na blaho plynoucí z intelektuelního poznávání zákonnosti světa ?

Intelekt - vzácná zbraň - ale prossévat i zde, hodnotit !
Rozum daný člověku vývojem k lepšímu poznání a ovládnání okolí
nesmí být tohoto svého poslání zbaven. Tam, kde se rozum vzdaluje
od tohoto svého poslání, musíme hledat proč se vzdaluje - a vždy
najdeme chyby, jichž se dopustil a jež k tomu vedly. - Kdysi šli
tudy Boží bojovníci - člověk byl si vědom svého poslání zabudova-
ného do světového názoru náboženského : byl nástrojem vůle boha
vládnoucího nekonečnou moudrostí od věčnosti do věčnosti. -
Náboženství nemůže dnes už tuto základnu dát - nový člověk pro nový
život vytváří novou myšlenkovou základnu.

--- XXXXX ---

14. XI. 1958.